VERSLAG

VAN

DEN STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN

GEDURENDE HET INSTITUUTSJAAR 1868,

UITGEBRACHT IN DE ALGEMEENE VERGADERING VAN 20 MAART 1869.

Mijne Heeren!

Het Bestuur van het Instituut heet U welkom in deze nieuwe vergaderzaal.

In het verslag van het vorig jaar werd uwe aandacht er op gevestigd, dat onze instelling behoefte had aan een geschikter lokaal dan zij tot dusverre bezat, niet alleen om haar uiterlijk aanzien, maar ook omdat de bibliotheek meerdere ruimte vereischte.

Wel had het Bestuur aanvankelijk meer het oog op een eigen gebouw; maar de keuze daarvan ging gepaard met onderscheidene bezwaren en de gelegenheid, welke tot het huren dezer goed gelegen lokalen zich aanbood, verbond doelmatigheid aan spaarzaamheid, te meer omdat het Indisch Genootschap, eene vereeniging die wel een anderen weg dan het Instituut betreedt, maar naar een gelijk doel: de kennis van Indie, streeft, aanbood de helft der kosten te dragen, onder beding deze vergaderzaal ook voor zijne bijeenkomsten te bezigen en zijne belangrijke bibliotheek in een der aangrenzende vertrekken te bewaren, waartegen geene bedenkingen konden bestaan, omdat voor beide instellingen plaats genoeg is en de kas van het Instituut daarmede tevens een lichter last had te dragen.

Het Bestuur noodigt U uit, Mijne Heeren! straks deze inrichting van naderbij te bezichtigen, en vleit zich, dat gij met ons instemmen zult, dat die schikking aan een goed doel beantwoordt.

Het Bestuur meent tevens U opmerkzaam te moeten maken op de zeer belangrijke bibliotheek, in het bezit van het Indisch Genootschap. Wellicht mag daarvan getuigd worden, dat geene verzameling van werken over Indische onderwerpen van allerlei aard zoo volledig in ons land wordt aangetroffen. Die rijkdom deed bij het Bestuur van het Instituut den wensch ontstaan, dat ook anderen dan de leden van het Indisch Genootschap, meer in het bijzonder die van het Instituut, de gelegenheid mochten hebben, met die kostbare verzameling kennis te maken, haar te raadplegen en aan ons doel dienstbaar te doen zijn.

Het Bestuur was wel ten volle overtuigd van de bereidvaardigheid van heeren Directeuren van het Indisch Genootschap, om dat oogmerk te bevorderen, doch was tevens bekend met de omstandigheid, dat geldelijke oorzaken tot dus ver belet hadden de uitgave van een noodzakelijken catalogus, om in die omvangrijke verzameling eenen weg te vinden.

Indachtig aan eene der verplichtingen, in art. 1 van onze statuten omschreven, om de kennis van Indie aan te kweeken, ook door het steunen van nuttige ondernemingen, heeft het Bestuur van het Instituut als een middel daartoe aan het Indisch Genootschap voorgesteld, den catalogus van zijne boekerij te doen drukken ten gebruike van de leden van beider inrichtingen, die dan gelijk recht van toegang zullen erlangen tot de verzameling, zoowel van het Instituut als van het Indisch Genootschap.

Ook eene nauwere kennis met deze instelling door hen, die daarvan geen lid zijn, hebben wij nuttig geacht. Zij kon, meenden wij, tot meerdere toetreding aanleiding geven. Ook om vreemdelingen een denkbeeld te geven van ons streven, scheen de vrijheid tot introductie ons het doeltreffendst.

Wij verheugen ons, dat de directie van het Indisch Genootschap onze inzichten gereedelijk deelde. Zijn catalogus is reeds ter perse en zoodra die gereed is, zal U, Mijne Heeren, worden aangekondigd, dat op aanvrage der leden, daarvan een exemplaar ter hunner beschikking is; terwijl uit ons midden eene commissie is benoemd om eenige bepalingen te ontwerpen omtrent het gebruik der boekerijen.

Het Bestuur vleit zich, dat in een tijd, welks streven zich kenmerkt om de vruchten van den geest onder het bereik van zoo velen mogelijk te brengen, deze nieuwe pogingen, om ook de litteratuur van Indie algemeen te maken en aan den werkkring van het Instituut een grooter getal belangstellenden te doen deelnemen, door de leden dezer inrichting op prijs zal worden gesteld. Wij durven ons althans verzekerd houden, dat zij niet ongaarne zullen vernemen, dat door middel eener betrekkelijk geringe geldelijke opoffering zij als het ware deelgenooten, althans wat het gebruik betreft, zijn geworden van eene kostelijke Indische boekverzameling.

Dezelfde wensch om al wat kan bijdragen ter beoefening der kennis van Indie, van de volkeren en van het maatschappelijk leven in het oosten, in wijden kring te brengen, was ten verleden jare de drijfveer van een voorstel, om ook de belangrijke verslagen van het Indisch Genootschap in onze bijdragen op te nemen.

Wij zullen in geene herhaling treden van de gronden, die dat voorstel moesten steunen, noch van de bedenkingen, die daartegen zijn aangevoerd. Zij zijn uiteengezet in het extract der notulen der op 30 Maart 1868 gehouden algemeene vergadering, hetwelk den leden gedrukt is toegezonden, en het onderwerp waarvan straks een punt van nadere beraadslaging zal kunnen uitmaken.

Indien het Bestuur U, Mijne Heeren, zoo even wees op de betere lokaliteit, die het Instituut had gewonnen, zeer zeker was het met de hoop, dat zij zou getuige worden van een krachtig intellectueel leven en van toenemende ontwikkeling. Leveren de boekdeelen, in het afgeloopen jaar den leden des Instituuts aangeboden, het bewijs, dat de onderzoekingen van linguistischen, ethnographischen en geographischen aard rusteloos worden voortgezet, niet minder rekenen wij er op, dat in het tijdvak, dat wij thans intreden, de bouwstoffen, om onze bijdragen te verrijken, niet zullen ontbreken.

De breedvoerige notulen der bestuursvergaderingen, in die bijdragen opgenomen, maken reeds melding van onderscheidene belangrijke stukken, die voor de uitgave gereed liggen, en de plaatsing waarvan slechts op beschikbare ruimte wacht.

Maar die aanteekeningen hebben U nog niet kunnen bekend maken met een verlies, dat de wetenschap heeft getroffen en

ons voor een oogenblik deed vreezen, te zullen worden verstoken van eenen arbeid, waarop het Bestuur hoogen prijs stelt, die door ondersteuning des Instituuts een aanvang had genomen en naar welks voleindiging wij met verlangen uitzagen; — wij doelen op het toegezegd werk van den hoogleeraar H. C Millies over de munten van Nederlandsch-Indië, waarvan wij vroeger eenigzins in het breede hebben gewag gemaakt.

Slechts enkele platen ontbraken aan dat werk; de laatste bladzijden daarvan waren nog ongeschreven, toen de dood dien geleerde aan zijn hoogst verdienstelijken werkkring ontrukte.

Zijn de geschriften, van hem bekend, niet vele in getal, zooveel te grondiger en degelijker van gehalte is alles wat zijne uitgebreide kennis van de Indische litteratuur toebracht, om het licht over verschillende onderwerpen zoowel betreffende de polynesische taalstudie als de middelen ter aankweeking van beschaving der oostersche volkeren te verspreiden en ons waarborgen gaf van de vruchten, die onze instelling zou plukken van hare geldelijke ondersteuning der uitgaaf van het numismatiek werk, door Millies ondernomen.

Gelukkig is het Instituut het vooruitzicht daarop niet benomen. Belangeloos stond weder een geleerde ons ter zijde, wiens voorlichting het Instituut nimmer te vergeefs had ingeroepen. Ons geacht medelid, de heer Niemann, heeft de taak op zich willen nemen, niet alleen om voor de correctie van dat werk te zorgen, maar ook om aan te vullen wat nog daaraan ontbreekt.

Indien wij zouden willen uitweiden in den rechtmatigen lof, die hem toekomt, niet slechts daarvoor, maar tevens voor de voortdurende medewerking, die het Bestuur van hem ondervindt, dan zou dat meer zijn dan zijne bescheidenheid welkom zou zijn en toch zeker niet overtreffen de mate van erkentelijkheid, die het Bestuur hem toedraagt.

Een nieuw bewijs zijner onvermoeide werkzaamheid en belangstelling in de ontwikkeling van den Oosterling hoopt het Bestuur weldra te doen aantreffen in de uitgave eener Chrestomathie, dienstig als handboek voor de instellingen van onderwijs der Indische talen en in het algemeen als leesboek voor de volkeren, die het Maleisch verstaan.

Reeds meermalen is het Bestuur toch indachtig geweest aan de wenschelijkheid, om onder de inlandsche bevolking nuttige lectuur te verspreiden, overeenkomstig hare vatbaarheid, en het Instituut mag er op wijzen, reeds meermalen daartoe de

behulpzame hand te hebben geboden. Het nut daarvan was ons ook weder gebleken uit eene opmerking van ons geëerd medelid, den heer Sloet van de Beele, uit persoonlijke ervaring geput, dat de inlanders indedaad meer belang stellen in boeken en geschriften dan men vermoeden zou uit het aantal, daarvan naar Indië gezonden wordende. Hij wees ons op eenige der boeken of geschriften, in den smaak der inlanders vallende en deed de toezegging, sommigen daarvan te ontbieden. Het is bijzonder welkom, te kunnen mededeelen, dat eerstdaags die toezegging zal vervuld worden en het Bestuur noodigt de belangstellenden uit, van die geschriften kennis te nemen, ook als maatstaf of aanwijzing bij de uitgave in het vervolg van werken, voor de Indische bevolking bestemd.

Gij ontwaart, Mijne Heeren, dat de uitzichten betreffende de werken, die wij zoo even noemden, niet zullen worden teleurgesteld. Ook de verwachting van de uitgave der Wayangverhalen, waarvan in ons vorig verslag sprake was, door den hoogleeraar dr. T. Roorda te bewerken, is thans verwezenlijkt.

Het Bestuur is het hoogst aangenaam bij deze gelegenheid ter tafel te kunnen brengen het door ons Instituut uit te geven werk van dien hoogleeraar, getiteld: De Wayangverhalen van Pålå Sårå, Pandoe en Raden Pandji in het Javaansch, met aanteekeningen, wellicht voor den Europeschen smaak niet geheel aanlokkelijk, maar gewichtig voor de kennis van zeden en denkwijs van het Javaansche volk, dat zoo gretig de vertooningen van de Wayang bijwoont en de voordracht van den Dalang opvangt.

Zij, die zich met dezen arbeid gemeenzaam trachten te maken, zullen inzien welke bezwaren zijn te overwinnen geweest, hoe de daarbij gevoegde aanteekeningen de studie der Javaansche taal bevorderen, doch ook veel onderzoek hebben vereischt; zij zullen zich niet verwonderen, dat de verschijning van dit werk vertraagd is geworden, maar tevens zullen zij de overtuiging erlangen, dat de geldelijke bijdragen der leden van het Instituut, door zoodanigen arbeid steun te verleenen, wel besteed worden.

Den geëerden schenker van het keurig manuscript van het Wayangverhaal: het huwelijk van Pålå Sårå getiteld, den regent van Poerbalingga (residentie Banjoemaas) Radin adi Patti Dipå Koesoemo, biedt het Bestuur als dankbewijs een fraai exemplaar van dit werk van prof. Roorda aan, en heeft

tot erkenning zijner diensten en spoorslag tot voortdurende belangstelling hem benoemd tot lid dezer Inrigting.

Wij hebben de bewijzen erlangd dat zoodanige geschriften, die den geest des volks van nabij leeren kennen, op waarde worden gesteld. Het bleek ons weder uit de verzameling van Javaansche en Maleische spreekwoorden, geplaatst in het derde deel onzer Bijdragen. Zij vergunnen een diepen blik in de denkwijze van het volk, en daarom ontvingen wij van ons medelid, den heer Klinkert, met erkentelijkheid een vervolg op de Maleische spreekwoorden, dat spoedig door ons zal worden opgenomen.

Het Bestuur mag zich voortdurend verheugen in de blijken van welwillendheid en belangstelling van het Ministerie van Kolonien ondervonden. Wij ontvingen niet alleen onderscheidene boekwerken en kaarten ten geschenke, maar wij vleien ons ook met het uitzicht op een hoogst belangrijk document uit het koloniaal archief, bevattende een overzicht der betrekkingen tusschen Nederland en Siak van 1745 tot 1858.

Het is bekend, dat de oude Oost-Indische compagnie in de vorige eeuw zich te Siak gevestigd en souvereiniteitsrechten uitgeoefend had; dat in 1761, na eene bloedige tuchtiging wegens het afloopen en uitmoorden der factory op het eiland Gombong, eene nieuwe overeenkomst werd gesloten, welke echter met het verval dier compagnie weinige kracht uitoefende, totdat niet alleen onophoudelijke binnenlandsche twisten, maar ook de aanslagen van eenen Engelschen avonturier: Wilson, met miskenning van het Nederlandsch gezag, dat onbetwistbaar volgens het Londensche tractaat van 1824 uitsluitend recht had zich op Sumatra te vestigen, de Regeering bij een in 1858 gesloten contract zich weder handhaafde in hare rechtmatige betrekking tot dat rijk.

Over die betrekkingen verspreidt dat stuk een helder licht. Het zet uiteen de verhouding der Nederlanders tot de staten op Sumatra's Oostkust en is eene gewichtige bijdrage tot wederlegging der onrechtmatige grieven, welke vaak in de Engelsch-Indische bladen tegen de Nederlanders worden aangetroffen.

Wij moeten met deze korte vermelding volstaan, maar zijn verzekerd, dat het uitvoerig stuk, door eene hoogst bevoegde hand opgesteld, eene waardige plaats zal beslaan in de uitgaven van het Instituut.

Het Bestuur heeft redenen zich te vleijen, dat van tijd tot

tijd ook andere documenten, die voor openbaarmaking vatbaar worden geacht, te zijner beschikking zullen worden gesteld.

Het zal U, Mijne Heeren, ook reeds uit de gedrukte notulen zijn gebleken, dat onze commissarissen in Oost- en West-Indie met grooten ijver onze pogingen schragen. Van de eersten zien wij weldra te gemoet een register op de placaten der Indische regeering van 1602—1762, waaronder de aanwijzing van vele wordt aangetroffen, die belangrijk zijn te rekenen voor de Indische gewesten.

Onze medeleden in West-Indie zullen door de plaatsing in onze bijdragen van de ons met dat doel toegezonden opstellen het bewijs vinden, dat het Bestuur steeds veel belang blijft stellen in de West-Indische kolonien, al is het, dat wij geen dadelijken invloed op haren toestand kunnen uitoefenen, zoo als dan ook gebleken is, toen het Bestuur het verzoek van commissarissen te Paramaribo om de immigratie van Staatswege bevorderlijk te zijn, in ernstige overweging nam. Maar al moeten wij ons bepalen bij den wensch, dat weldra maatregelen mogen worden genomen tot opbeuring dier kwijnende gewesten, kunnen wij toch niet nalaten de opmerking er bij te voegen, dat de verspreiding onder het publiek van meerdere kennis dier oorden gewis tot grootere belangstelling bijdragen en op hare toekomst niet zonder gevolg blijven kan. Het Bestuur vestigt dan ook met genoegen de aandacht op het geschrift van ons medelid den heer van der Gon Netscher getiteld: de nood van Suriname, dat afzonderlijk is uitgegeven, maar bovendien ook op de plaatsbeschrijving en statistische mededeelingen door dien heer, gevolgd door eene schetskaart van de West-Indien en bijzondere kaarten van de Nederlandsche Antilles, welke de laatste aflevering van onze Bijdragen bevat. Deze opstellen mogen onzen West-Indischen leden tot spoorslag strekken, om ook over andere deelen dier gewesten bijzonderheden openbaar te maken, die voorzeker ons zeer welkom zullen zijn.

Het Bestuur meent dan ook bij deze gelegenheid de aandacht van deskundigen te moeten vestigen op het denkbeeld, door den heer Netscher geopperd, om voor den zwaarderen en meer aanhoudenden arbeid, die vroeger door slaven werd verricht, getransporteerde gevangenen uit Nederland te bezigen en een der kleinere eilanden te bestemmen tot eene strafkolonie, waaraan ook Nederland wellicht de behoefte zou gevoelen.

Het Bestuur acht dit denkbeeld van geheel economischen aard. Het moet zich thans van een eigen gevoelen onthouden, maar zal gaarne ruimte in de bijdragen openstellen voor hen, die dit onderwerp zullen willen toelichten of beoordeelen.

Ofschoon het Bestuur reeds gewezen heeft op de vermelding in de notulen der Bestuursvergaderingen, ten bewijze dat het ons niet aan bouwstoffen ontbreekt en eene klacht over gebrek daaraan onredelijk zou mogen worden genoemd, beseffen wij toch, dat het niet overbodig zou zijn een beroep te doen op de medewerking van zoo velen, die het talent bezitten en de bronnen hebben opgespoord om het zeer uitgebreid en voor een aanzienlijk deel nog onontgonnen veld door wetenschappelijk onderzoek vruchtbaar te doen zijn.

Sedert ons verslag van verleden jaar zijn de buitenlandsche betrekkingen met instellingen van gelijken aard als dit Instituut uitgebreid tot:

die Königlich Bayerische Academie der Wissenschaften zu München;

l'Université Royale de Norvège;

de maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leyden.

Door de toezending van hare werken in ruil met des Instituuts bijdragen is die betrekking ook aangeknoopt met de

kaiserliche Academie der Wissenschaften, te Weenen;

königliche Academie der Wissenschaften te Berlijn.

Waarschijnlijk ten gevolge van den afstand hebben wij tot dusver geen antwoord bekomen op een gelijk voorstel aan de Madras litterary Society en de takken van de Royal Asiatic Society te Ceylon, Bombay en in North China; doch wij meenen weldra ook de instemming dier wetenschappelijke vereenigingen te gemoet te kunnen zien. Daardoor zal het getal genootschappen, waarmede het Instituut in aanraking is, tot 28 klimmen.

De catalogus van het Instituut, die u binnen kort afzonderlijk zal worden toegezonden, toont aan, hoe door menig geschenk en door aanschaffing van belangrijke werken de boekerij van het Instituut in waarde verhoogd is.

Indien het Instituut al eenige leden hetzij door overlijden, hetzij door ontslag heeft verloren, hunne plaats is door andere nieuw toegetredenen weder aangevuld, zoodat het getal daarvan,

met inbegrip der buitenlandsche leden en verschillende vereenigingen, thans bedraagt 314.

De Penningmeester des Instituuts is gereed u een overzicht voor te leggen van den geldelijken toestand des Instituuts.

De uitgaven beliepen in het afgeloopen jaar .	*f* 4,706.38^{5}
de ontvangsten.	〃 2,996.48^{5}
zoodat de eerste met	*f* 1,709.90

de laatste overtroffen; een verschil, dat wij ons vleien slechts van oogenblikkelijken aard te zijn, omdat bij de begrooting was gerekend op de contributie van leden in de Oost- en

West-Indiën ten gezamenlijke bedrage van . .	*f* 3,437.—
waarvan echter tot dusverre slechts is . . overgemaakt	〃 746.80
zoodat nog invorderbaar is	*f* 2,690.20

behalve de som van *f* 600.—, die jaarlijks door het Indisch Gouvernement aan ons Instituut toegelegd wordt.

Een bericht van commissarissen in Oost-Indie, kortelings ontvangen, geeft ons reden om spoedig op dat saldo te mogen rekenen, en wij willen ons vleien, dat de herhaalde pogingen van onzen penningmeester, om de contributien, zoo onmisbaar voor de belangrijke uitgaven van het Instituut, meer geregeld te doen storten, met het gewenschte gevolg zullen worden bekroond.

Ondanks die achterstallige contributien is het bedrag der fondsen, in het vorig verslag opgegeven ad *f* 3155 belegd in rentegevende effecten, door de nauwlettende zorg van onzen penningmeester vermeerderd tot eene waarde van *f* 5130.

De begrooting voor dit jaar raamt de ontvangsten op	*f* 7819
en de uitgaven op	〃 5900
zoodat nog	*f* 1919

beschikbaar zullen blijven.

Het bestuur meent alzoo, dat de geldelijke staat des Instituuts gunstig is te noemen.

Wij vestigen thans Uwe aandacht op de artikelen 4 en 7 onzer statuten, ingevolge welke de beurt van aftreding is gekomen aan de bestuursleden:

J. Millard,
A. P. Godon en
A. D. van der Gon Netscher.

Bij overvloedige stof tot tevredenheid is het voor het Bestuur een aangename plicht dit verslag te besluiten met allen, die door hunne wetenschappelijke medewerking, door geschenken of door hunnen ijver en hunne belangstelling in eenigen werkkring des Instituuts, tot den bloei dezer instelling zoo onvermoeid bijdragen, den welverdienden lof toe te zwaaien en onzen oprechten dank te betuigen.

'sGravenhage, 20 Maart 1869.
